

ارزیابی عملکرد تبصره‌های مرتبط با حوزه آموزش عالی و تحقیقات در قانون بودجه سال ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۱۰/۱۰

شماره مسلسل: ۱۹۵۱۳
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:
ارزیابی عملکرد تبصره‌های مرتبط با حوزه آموزش عالی و تحقیقات
در قانون بودجه سال ۱۴۰۲

نام دفتر:
مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

تهیه و تدوین:
یوسف زراعت‌کیش

ناظر علمی:
موسی بیات

مدیر مطالعه:
حسین نصیری

گرافیک و صفحه‌آرایی:
سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسوی‌راد

تاریخ شروع مطالعه:
۱۴۰۲/۹/۱۰

واژه‌های کلیدی:
۱. بودجه سال ۱۴۰۲
۲. آموزش عالی
۳. دانشگاه‌ها
۴. صندوق رفاه
۵. جهاد دانشگاهی

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. مهم‌ترین مسائل دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی.....	۹
۳. بررسی تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲ در حوزه آموزش عالی و تحقیقات.....	۱۱
۴. نتیجه‌گیری.....	۱۵
منابع و مآخذ.....	۱۵

فهرست جداول و نمودار

جدول ۱. میزان تحقق اعتبارات مصوب سه دانشگاه ایلام، یاسوج و فردوسی مشهد و صندوق‌های رفاه وزارتخانه‌های علوم و بهداشت (میلیارد تومان).....	۱۱
جدول الف- بررسی عملکرد تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲.....	۱۲
جدول ۲. عملکرد بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ با موضوع واریز ۶۰ درصد اعتبارات هزینه امور پژوهشی شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت (پیوست ۳ قانون بودجه) به حساب صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری.....	۱۴
نمودار ۱. عملکرد بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲.....	۱۴

ارزیابی عملکرد تبصره‌های مرتبط با حوزه آموزش عالی و تحقیقات در قانون بودجه سال ۱۴۰۲

چکیده

در این گزارش عملکرد تبصره‌ها و بندهای قانون بودجه سال ۱۴۰۲ که دارای بیشترین ارتباط با حوزه آموزش عالی و تحقیقات هستند و اهم مسائل دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی در بخش دولتی در چهار حوزه فضای کالبدی، پژوهش، فرهنگی و اجتماعی و رفاهیات دانشجویی که متأثر از اعتبارات عمومی آنهاست و میزان تحقق اعتبارات و عملکرد صندوق‌های رفاه دانشجویان وزارتخانه‌های علوم و بهداشت، برخی از دانشگاه‌ها و نیز جهاد دانشگاهی بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی کشور نتوانسته‌اند از تسهیلات مالی خارجی موضوع تبصره «۳» بند «الف» استفاده کنند. همچنین تبصره «۳» بند «ل» با موضوع هزینه کرد حداقل پنج درصد (۵) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت علوم و بهداشت به استثنای فصول (۱، ۴ و ۶) در حوزه‌های فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید به دلیل ابهام در متن از منظر دامنه شمول حکم این ماده و صرف ۹۰ درصدی اعتبارات هزینه‌ای دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی در مصارف اجتناب‌ناپذیر (مانند حقوق و دستمزد)، عملکرد ضعیفی داشته است. سایر تبصره‌های مورد مطالعه دارای عملکرد نسبی بوده‌اند که مشروح آن در گزارش آمده است.

بیان / شرح مسئله

دولت سالیانه اعتبارات مورد نیاز دستگاه‌های اجرایی دولتی از جمله دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی را پیش‌بینی و پس از تصویب قانون تخصیص می‌دهد. بررسی میزان تحقق این اعتبارات و شناسایی موانع پیش‌روی آن، کمک خواهد کرد تا نقایص در برآورد و تصویب اعتبارات سال‌های آتی رفع شود. عدم تحقق یا تحقق دیر هنگام اعتبارات پیش‌بینی شده برای دستگاه‌های ذی‌ربط، ابهام و ضعف نگارش در تبصره‌ها و بندهای قانونی، عدم پیش‌بینی آیین‌نامه‌های اجرایی، تخلف دستگاه‌ها در هزینه‌کرد اعتبارات در محل‌های پیش‌بینی شده و غیره، بخشی از آسیب‌های احتمالی است که می‌تواند عملکرد قوانین بودجه را تحت الشعاع قرار دهد. از دیگر مزایای بررسی عملکرد قوانین بودجه سالیانه احصای نظرات، پیشنهادها، مسائل و چالش‌های ذی‌نفعان و استفاده از این موارد برای بهبود قانون بودجه سالیانه است. در حوزه آموزش عالی و در مباحث بودجه‌ای مهم‌ترین ذی‌نفعان شامل وزارتخانه‌های علوم و بهداشت و سازمان‌ها، دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به این دو وزارتخانه است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

بررسی عملکرد تبصره‌های مرتبط با حوزه آموزش عالی و تحقیقات و بررسی وضعیت موجود برخی از دانشگاه‌ها نشان‌دهنده نقاط قوت، نقاط ضعف و مسائلی می‌باشد که در ادامه آمده است:

۱- دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی در استفاده از تسهیلات مالی خارجی موضوع بند «الف» تبصره «۳» به دلایل از جمله عدم آشنایی مؤسسه آموزش عالی و پژوهشی از نحوه تأمین این اعتبار و ضعف در تعاملات بانکی بین‌المللی ناموفق بوده‌اند.

۲- دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در اخذ تسهیلات از بانک‌ها از محل توثیق اموال با اولویت خرید و تکمیل خوابگاه‌های متاهلی موضوع بند «الف» تبصره «۹» موفق نبوده‌اند و تنها ۸ پروژه خوابگاه متاهلی از طریق تسهیلات بانکی در دست احداث دارند. در مقابل عملکرد دانشگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت مطلوب ارزیابی می‌شود و تاکنون موفق به اخذ ۴۲۸ میلیارد تومان تسهیلات شده‌اند. علل ضعف عملکرد دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم شامل موارد زیر است:

- محدود بودن درآمد اختصاصی بسیاری از دانشگاه‌ها که اخذ تسهیلات تا حد اکثر سقف درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها تعیین شده است.

- وجود دیوان‌سالاری و ضعف در همکاری بانک‌ها با دانشگاه‌ها برای اخذ و اعطای تسهیلات.

- محدودیت اعتبارات صندوق‌های رفاه دانشجویان برای پرداخت یارانه سود و کارمزد تسهیلات.

عملکرد بند «د» تبصره «۹» با موضوع اختصاص حداقل شصت درصد (۶۰٪) از هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت به انجام فعالیت‌های پژوهشی مرتبط با این شرکت‌ها توسط دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی در سال‌های گذشته مطلوب ارزیابی می‌شود. در ۶ ماهه اول سال ۱۴۰۲ حدود ۴۰۰ میلیارد تومان توسط مؤسسات مشمول به حساب موضوع این بند واریز شده است. همچنین، تعداد ۱۱۰ قرارداد مجموعاً به مبلغ ۵۹ میلیارد تومان منعقد شده و تعداد ۱۰۸ پیشنهاد نیز توسط شرکت‌های کارفرما تأیید شده و مراحل انعقاد قرارداد آنها در دست پیگیری است.

۳- هزینه‌کرد حداقل پنج درصد (۵) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت علوم و بهداشت به استثنای فصول (۱، ۴ و ۶) در حوزه‌های فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید موضوع بند «ل» تبصره «۳» بسیار ضعیف بوده است. مهم‌ترین علت این وضعیت نبود ردیف جداگانه‌ای برای مصرف در فعالیت‌های موضوع بند فوق، تشخیص داده شده است.

۴- بر طبق گزارش برخی دانشگاه‌های کشور مانند دانشگاه تهران بیش از ۹۰ درصد اعتبارات هزینه‌های دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش و پژوهشی صرف هزینه‌های غیر قابل اجتناب نظیر حقوق و دستمزد کارکنان و اعضای هیئت علمی می‌شود. بنابراین، امکان پرداختن مطلوب به سایر برنامه‌ها نظیر برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی و غیره وجود ندارد.

۵- بخش زیادی از بناها و تأسیسات ساختمانی از جمله خوابگاه‌های بسیاری از دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور فرسوده شده است. از جمله اینکه ۷۰ هزار متر مربع از این مجموعه‌ها در سطح ۵ (فرسودگی بالا) قرار دارند.

۶- علی‌رغم اینکه از سال ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۱، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی زیرمجموعه وزارت علوم مبلغ ۱۵۴۸ میلیون دلار (معادل حدود ۷۵ هزار میلیارد تومان)^۱ اعتبار از محل تسهیلات

۱. محاسبات بر اساس نرخ ارز آزاد با قیمت میانگین ۴۸ هزار تومان انجام شده است.

که کفاف همه برنامه‌های فوق مانند کمک هزینه شهریه، اسکان و غیر را نمی‌دهد. برای مثال در سال ۱۴۰۲ تنها به ۱۰۰ هزار نفر یعنی حدود سه درصد دانشجویان غیر پزشکی در دو بخش دولتی و غیردولتی قابلیت پرداخت وام وجود داشته است.

۸ در سال ۱۴۰۱ از کل اعتبارات بند «ج» تبصره «۹» با موضوع هزینه کرد یک درصد (۱٪) از اعتبارات هزینه‌ای تخصیص یافته به دستگاه‌های اجرایی (به استثنای فصول ۱، ۴ و ۶ و اعتبار نیروهای قراردادی) به امور پژوهشی و توسعه فناوری که بالغ بر ۳/۷ هزار میلیارد تومان بود، تنها ۴۰۱ میلیارد تومان (۱۰ درصد) در حوزه پژوهش و فناوری به مصرف رسید و باقی مانده اعتبار به خزانه برگشت داده شده است. کل اعتبار این بند در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ با فرض تخصیص صد درصدی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی، حدود ۴/۴ هزار میلیارد تومان است.

مالی خارجی (موضوع بند «الف» تبصره «۳» این قانون) برای تأمین تجهیزات مورد نیاز طرح‌های پژوهشی خود به شورای اقتصاد ارسال کردند، اما هیچ‌یک از آنها موفق به جذب اعتبارات مورد نیاز نشده است. این موضوع به خوبی نشان دهنده نیاز مبرم مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور به تأمین به‌روز کردن تجهیزات و زیرساخت‌های پژوهشی است.

۷ اعتبارات رفاهی دانشجویان کشور کفاف نیازهای متنوع آنها را نمی‌دهد. اعتبارات هزینه‌ای صندوق رفاه دانشجویان که برای برنامه‌های بسیار مهم و متعددی نظیر ازدواج، اسکان، فرزندآوری، یارانه تأمین خوابگاه، وام تحصیلی برای دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی در کلیه دوره‌ها و مقاطع در دانشگاه‌های دولتی غیرپزشکی و غیردولتی نظیر دانشگاه آزاد اسلامی در نظر گرفته شده، تنها ۱۱۴۰ میلیارد تومان در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است (سه‌م هر دانشجو حدود ۳۶۵ هزار تومان)

۱. مقدمه

آموزش عالی و تحقیقات محور اصلی توسعه و پیشرفت هر کشوری است. بنابراین هر گونه هزینه‌کردی در این حوزه یک نوع سرمایه‌گذاری ارزشمند و تأثیرگذار محسوب می‌شود. در ایران تأمین اعتبارات آموزش عالی از دو طریق منابع عمومی و دیگری بخش خصوصی (شامل خانوارها و نهادهای خصوصی) صورت می‌گیرد. قوانین بودجه سالیانه معطوف به بخش اول منابع تأمین مالی آموزش عالی یعنی اعتبارات عمومی است. این اعتبارات در برنامه‌های مختلفی از جمله آموزش نیروی انسانی متخصص (حقوق و دستمزد)، تأمین فضاهای آموزشی و کمک آموزشی، فرهنگی و اجتماعی، رفاهی و ورزشی، تأسیس و احداث، تأمین فضاهای پژوهشی، تعمیرات اساسی و خرید تجهیزات و محوطه‌سازی، توسعه فناوری و فن‌آفرینی، کمک هزینه تغذیه و اسکان دانشجویان، برنامه پژوهش‌های علمی و غیره مصرف می‌شود. بنابراین، این اعتبارات تمام جنبه‌های آموزش عالی را در بر می‌گیرد و برای ادامه کار این مؤسسات حیاتی است. بنابراین، در شرایط کنونی لازم است سیاستگذاران و تصمیم‌گیران کشور از جمله مجلس شورای اسلامی بر عملکرد و میزان تأثیرگذاری و استفاده بهینه از اعتبارات عمومی نظارت کافی داشته باشند و در کنار این نظارت با احصای مسائل این حوزه برای سال‌های آتی تصمیمات دقیق‌تر و مطلوب‌تری را اتخاذ کنند. در این گزارش تلاش شد در خصوص تبصره‌ها و مسائل آموزش عالی کشور تصویری برای سیاستگذاران از جمله نمایندگان مجلس شورای اسلامی با هدف تصمیم‌گیری بهتر ایجاد شود و پیشنهادهایی ارائه شده است.

۲. مهم‌ترین مسائل دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی

وزارت بهداشت بالای ۵۰ سال سن دارند و حدود ۱۰۵ هزار مترمربع دیگر یعنی ۱۱ درصد بین ۴۰ تا ۵۰ سال سن دارند. همچنین، بنابر گزارش دانشگاه‌های تهران، خوارزمی، شیراز، تبریز و غیره برخی از ساختمان‌ها و تأسیسات ساختمانی آنها فرسوده شده و نیاز به بازسازی و ایمن‌سازی دارند. باید توجه کرد ضعف در تحقق اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۴۰۲ در برخی از دانشگاه‌ها نشان‌دهنده ادامه وضع موجود است. برای نمونه در ۸ ماهه نخست سال ۱۴۰۲ میزان تحقق اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دانشگاه فردوسی مشهد صفر، دانشگاه یاسوج تنها ۱۲ درصد^۱ و جهاد دانشگاهی ۲۸ درصد بوده است (جدول ۱).

۲-۲. ضعف در تأمین زیرساخت‌ها و تجهیزات پژوهشی

بررسی‌ها نشان می‌دهد برای نمونه تأمین تجهیزات پژوهشی ۲۶ طرح پژوهشی دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی کشور، در یک بازه پنج ساله از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ معادل حداقل ۷۵ هزار میلیارد تومان^۲ ارزش نیاز داشته که تحقق آن طبق اطلاعات موجود صفر بوده است. این امر نشان‌دهنده عدم تأمین و به‌روزرسانی تجهیزات پژوهشی مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور است. این شرایط منجر به تنزل برخی شاخص‌های علمی کشور شده است؛ به‌طوری که در شاخص جهانی نوآوری در سال ۲۰۲۳ رتبه کشور از ۵۳ به ۶۲ تنزل پیدا کرده است [۱]. از دیگر تبعات این شرایط می‌تواند کاهش کیفیت تولیدات علمی (به‌خصوص جهت انتشار در مجلات بین‌المللی با کیفیت) و کاهش انگیزه دانشجویان و اعضای هیئت علمی توانمند برای تحصیل، تدریس و پژوهش در کشور و افزایش میل به مهاجرت است.

۲-۳. ضعف فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی

با وجود تصریح بند «ل» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ در خصوص هزینه‌کرد حداقل ۵ درصد از اعتبارات هزینه‌ای وزارتخانه‌های علوم و بهداشت در فعالیت‌های «فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید»، هزینه‌کرد دانشگاه‌ها در این زمینه به دلیل مصرف بیش از ۹۰ درصد اعتبارات هزینه‌ای برای سایر برنامه‌ها از جمله حقوق و دستمزد، به ناچار به حاشیه رفته است. برای نمونه میزان تحقق اعتبارات «فعالیت‌های

کاهش ارزش اعتبارات آموزش عالی کشور، علی‌رغم رشد عددی این اعتبارات در دهه اخیر موجب شکل‌گیری مسائل عمیقی در اغلب دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور شده است. به عبارتی در سال‌های اخیر بالای ۹۰ درصد اعتبارات اغلب دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی تنها کفاف حقوق و دستمزد نیروی انسانی این مؤسسات را داده است. برای نمونه حدود ۹۲٪ بودجه هزینه‌ای دانشگاه تهران به‌عنوان بزرگ‌ترین دانشگاه کشور با ۵۰ هزار نفر دانشجو، صرف پرداخت حقوق کارمندان و اعضا هیئت علمی می‌شود.^۱ در خصوص سایر دانشگاه‌ها نیز وضعیت به همین منوال است. در ادامه مهم‌ترین مسائل مبتلابه دانشگاه‌های کشور ناشی از ضعف اعتبارات این دستگاه‌ها، آمده است:

۲-۱. فرسودگی بنا و تأسیسات ساختمان‌های آموزشی و رفاهی

همان‌طور که گفته شد با توجه به اینکه بالای ۹۰ درصد اعتبارات هزینه‌ای دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی صرف هزینه‌های غیرقابل اجتناب مانند حقوق و دستمزد نیروی انسانی می‌شود، اغلب این مؤسسات نتوانسته‌اند اقدام به بازسازی بناهای رفاهی و آموزشی و تعمیر و به‌روزرسانی تأسیسات ضروری آنها کنند. هم‌اکنون صندوق‌های رفاه دانشجویان خوابگاه‌های دانشجویی را به ۵ سطح تقسیم‌بندی کرده‌اند که سطح ۵، نشان‌دهنده نامناسب‌ترین شرایط و سطح ۱ نشان‌دهنده مناسب‌ترین وضعیت خوابگاه است. هم‌اکنون بالغ بر ۷۸ هزار مترمربع با ظرفیت حدود ۵۵۰۰ نفر از خوابگاه‌های دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به وزارت علوم در سطح ۵ یعنی بدترین وضعیت به لحاظ میزان فرسودگی بنا و امکانات قرار دارند که بازسازی و نوسازی آنها تا رسیدن به سطح ۱ نیاز به حدود ۲۰۰ میلیارد تومان اعتبار دارد. همچنین، بالغ بر ۱ میلیون و ۶۸۵ هزار مترمربع دیگر از خوابگاه‌های دانشجویی در سطوح ۲ تا ۴ قرار دارند که نیاز به بازسازی و رسیدن به سطح یک دارند. به‌طور کلی بازسازی و تعمیرات خوابگاه‌های وابسته به صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم به بالغ بر ۲۴۶۱ میلیارد تومان اعتبار نیاز دارد.^۲ علاوه بر این بالغ بر ۷۷ هزار مترمربع معادل ۸ درصد زیربنای خوابگاه‌های

۱. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۹۵/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با دانشگاه تهران.

۲. مکاتبه شماره ۳۰/۹۲۸۵ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۸، صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم با مرکز.

۳. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۹۵/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با جمعی از دانشگاه‌های کشور.

۴. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۸۳/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با وزارتخانه‌های علوم و بهداشت.

فرهنگی و اجتماعی (دانشگاه اسلامی) «در دانشگاه ایلام صفر بوده است و سهم این اعتبارات از اعتبارات تحقق یافته در دانشگاه فردوسی مشهد تنها ۱/۳ درصد و در دانشگاه یاسوج ۰/۴ درصد بوده است.^۱ با این شرایط لازم است در قوانین بودجه سالیانه در ردیف‌های اختصاصی هر دانشگاه، ردیف جداگانه‌ای برای برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی در نظر گرفته شود. اهمیت موضوعات و مسائل فرهنگی با توجه به تعطیلی فعالیت‌های فرهنگی در دوران همه‌گیری کرونا و فراگیری و تأثیرات شبکه‌های اجتماعی، اهمیت مضاعفی پیدا کرده است.

۴-۲. افت کیفیت و کمیت رفاهیات دانشجویی

اعتبارات هزینه‌ای صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم که برای برنامه‌های بسیار مهم و متعددی نظیر ازدواج، اسکان، فرزندآوری، یارانه تأمین خوابگاه، وام تحصیلی برای دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی در کلیه دوره‌ها و مقاطع در دانشگاه‌های دولتی غیرپزشکی و غیردولتی نظیر دانشگاه آزاد اسلامی در نظر گرفته شده است، تنها ۱۱۴۰ میلیارد تومان در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده که در ۸ ماهه نخست این سال حدود ۵۸ درصد آن تحقق یافته است (جدول ۱). هرچند در صورت تحقق صددرصدی نیز به دلیل سرانه پایین این اعتبارات (سهم هر دانشجو حدود ۳۶۵ هزار تومان) کفاف همه برنامه‌های فوق‌مانند کمک هزینه شهریه، اسکان و غیره را نمی‌دهد. شایان ذکر است که ردیف مستقل وام شهریه دانشجویی از سال ۱۴۰۰ حذف شده که به عدم توانایی این صندوق در پرداخت وام شهریه به اغلب متقاضیان دامن زده است، به طوری که در سال ۱۴۰۲ تنها به ۱۰۰ هزار نفر یعنی حدود ۳ درصد دانشجویان غیرپزشکی در دو بخش دولتی و غیردولتی قابلیت پرداخت وام وجود داشته است. علاوه بر این، اعتبارات

تملك دارایی سرمایه‌ای این صندوق تنها به میزان ۴ میلیارد تومان برای برنامه تعمیرات اساسی و تجهیزات پیش‌بینی شده بود که میزان تحقق آن تا آذرماه سال ۱۴۰۲ صفر بوده است.^۲ بنابراین، با محدودیت اعتبارات رفاهی دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی از یک سو و محدودیت مضاعف اعتبارات صندوق رفاه دانشجویان و مصارف متعدد آن از سوی دیگر نمی‌توان به تحقق سیاست‌های جمعیتی کشور و قوانین مرتبط مانند **ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم توسعه [۲]** و **ماده (۷) «قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» [۳]** با موضوع احداث، تکمیل، تأمین و تجهیز خوابگاه‌های متاهلین دانشجویان در دانشگاه‌ها امید داشت.

براساس اطلاعات جدول (۱) میزان تحقق اعتبارات هزینه‌ای صندوق رفاه دانشجویان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حدود ۵۰ درصد (۳۵۰ میلیارد تومان) بوده و این صندوق موفق شد نزدیک به ۱۲۱ هزار فقره وام به حدود ۷۰ هزار نفر و مجموعاً به مبلغ ۳۴۳ میلیارد تومان پرداخت کند. با این حال در نزدیک به ۴۳ دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی خوابگاه متاهلی وجود ندارد و تنها تعداد ۸۸۸ سایت / سرای متاهلی در ۲۱ دانشگاه و دانشکده علوم پزشکی وجود دارد. بر این اساس، با وجود بیش از ۴۲ هزار نفر دانشجوی متاهل در دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی وزارت بهداشت، این تعداد واحد خوابگاهی متاهلی به هیچ وجه پاسخگوی نیاز به خوابگاه متاهلی نیست و تنها دو درصد (۰/۲٪) از دانشجویان متاهل را می‌تواند پوشش دهد.^۳

با توجه به آنچه گذشت در شرایط موجود تأمین رفاهیات دانشجویی از قبیل هزینه‌های ایاب و ذهاب، غذا و خوابگاه‌های دانشجویی که از هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌شوند، به صورت حداقلی تأمین می‌شود. این موارد برای دانشگاه‌هایی که در حاشیه و یا خارج از شهر قرار گرفته‌اند به دلیل نیاز بیشتر به سرویس‌های ایاب و ذهاب سخت‌تر است.

۱. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۹۵/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز باجمعی از دانشگاه‌های کشور.
۲. مکاتبه شماره ۳۰/۹۲۸۵ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۸، صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم با مرکز.
۳. مکاتبه شماره ۸۰/۱۶۱۸ مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۱، صندوق رفاه دانشجویان وزارت بهداشت با مرکز.

جدول ۱. میزان تحقق اعتبارات مصوب سه دانشگاه ایلام، یاسوج و فردوسی مشهد و صندوق های رفاه وزارتخانه های علوم و بهداشت (میلیارد تومان)

دانشگاه	مصوب سال ۱۴۰۲			عملکرد سال ۱۴۰۲			درصد تحقق (درصد)		
	هزینه عمومی	تملك دارایی	جمع	هزینه عمومی	تملك دارایی سرمایه‌ای	جمع	عمومی	تملك دارایی	جمع
ایلام	۳۰۰	۳۳	۳۳۳	۱۵۵	۱۹	۱۷۴	۵۲	۵۷	۵۲/۳
یاسوج	۲۹۵	۴۰/۶	۳۳۵/۶	۱۳۶	۵	۱۴۱	۴۶	۱۲	۴۲
فردوسی مشهد	۱۲۶۸	۴۱/۸	۱۳۱۰	۶۰۷	۰	۶۰۷	۴۸	۰	۴۶
دانشگاه تهران	۳۱۹۵	۲۰۸	۳۴۰۳	۲۱۱۲	۱۲۹	۲۲۴۱	۶۶	۶۲	۶۵
صندوق رفاه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۱۴۰	۴	۱۱۴۴	۶۵۹	۰	۶۵۹	۵۷/۸	۰	۵۷/۶۰
صندوق رفاه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۶۹۸/۲	۶/۳	۷۰۴/۵	۳۵۰	۱	۳۵۱	۵۰	۱۶	۵۰
جهاد دانشگاهی (دستگاه اصلی و مؤسسات وابسته)	۱۳۱۴	۱۲۹/۳	۱۴۴۳/۳	۷۵۴.۵	۳۵/۸	۷۹۰/۳	۵۷	۲۸	۵۵

۳. بررسی تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲ در حوزه آموزش عالی و تحقیقات

از اعتبارات هزینه‌ای تخصیص یافته به دستگاه‌های اجرایی (به استثنای فصول ۱، ۴ و ۶ و اعتبار نیروهای قراردادی) به امور پژوهشی و توسعه فناوری موضوع تبصره «۹» بند «ج»، اختصاص حداقل شصت درصد (۶۰٪) از هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت به حل مسائل و مشکلات همان شرکت‌ها توسط دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی موضوع تبصره «۹» بند «د» و هزینه کرد حداقل پنج درصد (۵) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت علوم و بهداشت به استثنای فصول (۱، ۴ و ۶) در حوزه‌های فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید موضوع تبصره «۹» بند «ل» بوده است.

مهم‌ترین تبصره در این حوزه در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ تبصره «۹» است که ۶ بند آن به حوزه آموزش عالی و تحقیقات مرتبط است [۴]. در این گزارش بندها و تبصره‌های مختلف مرتبط با این حوزه بررسی شده است. تبصره‌ها و بندهای بررسی شده در موضوعات متفاوتی شامل «استفاده از تسهیلات مالی خارجی» موضوع تبصره «۳» بند «الف»، اخذ تسهیلات از بانک‌ها با اولویت خرید و تکمیل خوابگاه‌های متاهلی و تجهیزات آزمایشگاهی موضوع تبصره «۹» بند «الف»، واریز وجوه اداره شده پرداختی از محل بازپرداخت وام‌های شهریه دانشجویی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۴۰۲ به حساب صندوق‌های رفاه دانشجویی به عنوان کمک موضوع تبصره «۹» بند «ب»، هزینه کرد یک درصد (۱٪)

۱. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۹۵/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با جمعی از دانشگاه‌های کشور، مکاتبه شماره ۳۰/۹۲۸۵ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۸، صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم با مرکز، مکاتبه شماره ۸۰۰/۱۶۱۸ مورخ ۱۴۰۲/۹/۱، صندوق رفاه دانشجویان وزارت بهداشت با مرکز، مکاتبه شماره ۱۴۰۲/۵۱۲۱۹/۱۴/۵ مورخ ۱۴۰۲/۰۹/۲۰، جهاد دانشگاهی با مرکز.

جدول الف- بررسی عملکرد تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲

تبصره / بند	موضوع تبصره	عملکرد	اظهار نظر کارشناسی
تبصره (۳) بند (الف)	استفاده از تسهیلات مالی خارجی در جهت به‌روزرسانی تجهیزات کارگاهی مراکز فنی و حرفه‌ای و آزمایشگاهی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های دولتی و آزمایشگاه‌های دولتی مستقر در پارک‌های علم و فناوری با باز پرداخت دولت	از سال ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۱، ۲۶ طرح از سوی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی زیرمجموعه وزارت علوم جمعاً به مبلغ ۱۵۴۸ میلیون دلار به اضافه طرح مدیریت زلزله ایران برای استفاده از وام توسعه‌ای کمکی دولت ژاپن با مبلغ درخواستی ۷۶/۵ میلیون دلار، به شورای اقتصاد ارسال شدند که همه آنها به جز طرح‌های پیشنهادی دانشگاه شهید بهشتی، به دلیل نداشتن فاینانس و بانک عامل، عدم تکمیل مدارک و اسناد، حتی در کمیسیون تخصصی شورای اقتصاد بررسی نشدند و در نهایت هیچ‌یک از طرح‌ها موفق به جذب اعتبار فاینانس نشده است. طرح‌های دانشگاه شهید بهشتی که در سال ۱۴۰۰ موفق به اخذ مصوبه شورای اقتصاد برای دریافت ۱۰ میلیون دلار از بانک EIH آلمان شد، به دلیل تغییرات اعمال شده در متن بند (الف) تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مبنی بر لزوم ارائه تضامین و بازپرداخت اصل و سود بدهی توسط خود دانشگاه، هیچ پیشرفتی نداشته و بی‌نتیجه مانده است.	این بند در مسیر تحقق با دو چالش عمده مواجه بوده است: اول، ضعف در تعاملات بانکی بین‌المللی، دوم، عدم آشنایی دانشگاه‌ها و سایر مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی در طی مراحل و فرایندهای دریافت تسهیلات مالی بین‌المللی. همین عوامل باعث شده است که تحقق عملکرد این بند وابسته به توانمندی‌های فردی باشد و فرایندها به صورت نظام‌مند پیش نرود. بر این اساس برای تحقق این بند مهم پیشنهاد زیر ارائه می‌شود: ۱- توضیح و تبیین نحوه بهره‌مندی دانشگاه‌ها از اعتبارات این بند از سوی مجموعه ستادی وزارت علوم و بهداشت طی دستورالعمل مشخص با همکاری وزارت اقتصاد و دارایی. ۲- تعیین فاینانس و بانک عامل، تکمیل صحیح مدارک و اسناد توسط دانشگاه‌های متقاضی.
تبصره (۹) بند (الف)	اخذ تسهیلات از بانک‌ها از محل توثیق اموال توسط دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی و پژوهشی دولتی و پارک‌های علم و فناوری تا سقف درآمد اختصاصی سال ۱۴۰۱ و هزینه کرد آن با اولویت خرید و تکمیل خوابگاه‌های متاهلی و تجهیزات آزمایشگاهی	دانشگاه‌های ذیل وزارت علوم با استفاده از تسهیلات این بند اقدام به ساخت ۸ پروژه خوابگاهی با اولویت خوابگاه‌های متاهلی کردند. در خصوص پرداخت سود تسهیلات بر طبق گزارش وزارتخانه علوم تنها ۱ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی از طرف صندوق رفاه دانشجویان این وزارتخانه پرداخت شده است که دانشگاه‌های آیت... بروجردی و سمنان از سنوات قبل مشمول پرداخت یارانه سود و کارمزد در اولویت پرداخت بودند. بر طبق گزارش صندوق رفاه این وزارتخانه تعداد ۱۴ دانشگاه وابسته به وزارتخانه بهداشت حدود ۴۲۸ میلیارد تومان تسهیلات ساخت از بانک‌های عامل دریافت کرده‌اند. ۲۰ دانشگاه و دانشکده دیگر در حال گذراندن مراحل دریافت تسهیلات هستند. در همین زمینه، صندوق رفاه دانشجویان وزارت بهداشت ۳۰ میلیارد تومان یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی برای این دانشگاه‌ها پیش‌بینی کرده که حدود ۲۸ میلیارد تومان پرداخت شده است. شایان ذکر است که تعداد کل دانشجویان وزارت بهداشت ۲۷۴ هزار نفر است که از این تعداد ۴۲ هزار نفر متاهل هستند. تعداد ۸۸۸ سوئیت / سرای متاهلی در ۲۱ دانشگاه و دانشکده علوم پزشکی وجود دارد.	چالش‌های این بند به شرح زیر است: - محدود بودن درآمد اختصاصی بسیاری از دانشگاه‌ها که اخذ تسهیلات تا حداکثر سقف درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها تعیین شده است. - وجود دیوان سالاری و ضعف در همکاری بانک‌ها با دانشگاه‌ها برای اخذ و اعطای تسهیلات. - محدودیت اعتبارات صندوق‌های رفاه دانشجویان برای پرداخت یارانه سود و کارمزد تسهیلات. به‌طور کلی با توجه به اینکه بیش از ۳۵۰ هزار دانشجوی متاهل در کشور وجود دارد، آمارهای فوق در خصوص ایجاد خوابگاه‌های متاهلین به هیچ‌وجه پاسخگوی نیاز کشور نیست. پیشنهاد: افزایش اعتبارات عمومی صندوق‌های رفاه دانشجویی و ایجاد ردیف جداگانه برای یارانه سود و کارمزد تسهیلات برای پرداخت به دانشگاه‌هایی که موفق به اخذ تسهیلات شده‌اند.
تبصره (۹) بند (ب)	واریز و جوجه اداره شده پرداختی از محل بازپرداخت وام‌های شهریه دانشجویی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۲ به حساب صندوق‌های رفاه دانشجویی به‌عنوان کمک	مبلغ بازپرداخت وام‌های شهریه توسط دانشجویان دانشگاه تحت نظارت وزارت علوم به صندوق رفاه دانشجویی در ۸ ماهه سال ۱۴۰۲، حدود ۱/۸ میلیارد تومان بوده است. این صندوق از محل منابع در اختیار خود به دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی (۲۸)، دانشگاه دولتی (۱۷)، دانشگاه پیام‌نور (۱۶)، غیرانتفاعی (۱۴)، علمی-کاربردی (۴) و دانشجویان دستگاه‌های اجرایی (۱) و در مجموع ۸ میلیارد تومان پرداخت شده است. مبلغ بازپرداخت وام‌های شهریه توسط دانشجویان دانشگاه تحت نظارت وزارت بهداشت به صندوق رفاه دانشجویی در ۸ ماهه سال ۱۴۰۲، صفر است. این صندوق از محل منابع در اختیار خود تاکنون به حدود ۳۴۳ میلیارد تومان تسهیلات به ۷ هزار دانشجوی در قالب‌های مختلف وام دستیار، وام شهریه، ودیعه مسکن، تولد فرزند، کمک بلاعوض و... پرداخت کرده است (این مبلغ برای سال ۱۴۰۱ حدود ۵۰۰ میلیارد تومان بوده است که به حدود ۵۰ نفر پرداخت شده است). دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در این میان ۳۱ میلیارد تومان وام شهریه از صندوق رفاه وزارت بهداشت وام دریافت کرده‌اند.	سال ۱۳۹۵ آخرین سال پرداخت وجوه اداره شده به صندوق‌های رفاه بوده که بازپرداخت آنها از سال ۱۳۹۸ تا ۸ ماهه اول سال ۱۴۰۲ تا ۹۵ درصد بوده است. یعنی هر ساله به‌طور میانگین ۲۰ درصد محقق شده است. میزان اعتبارات باقی‌مانده از کل وجوه اداره شده مربوط به سال ۱۳۹۵ حدود ۵ درصد است که احتمالاً تا پایان سال ۱۴۰۲ محقق خواهد شد. بنابراین در نظر گرفتن سقف ۳۰۰ میلیارد تومان برای بازپرداخت وجوه اداره شده به صندوق‌های رفاه، غیر واقعی است و شفافیت بودجه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، ضمن اینکه برای پرداخت مانده بدهی دانشجویان تحت پوشش سازمان بهزیستی و کمیته امام خمینی (ره) ایجاد ردیف جداگانه‌ای ذیل اعتبارات صندوق‌های رفاه دانشجویان مورد پیشنهاد است.

۱ پاسخ مکاتبه شماره ۱۳۹۵/۱۱۱۶۲۰-۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با جمعی از دانشگاه‌های کشور، مکاتبه شماره ۳۰/۹۲۸۵ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۸، صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم با مرکز، مکاتبه شماره ۸۰۰/۱۶۱۸ مورخ ۱۴۰۲/۹/۱، صندوق رفاه دانشجویان وزارت بهداشت با مرکز.

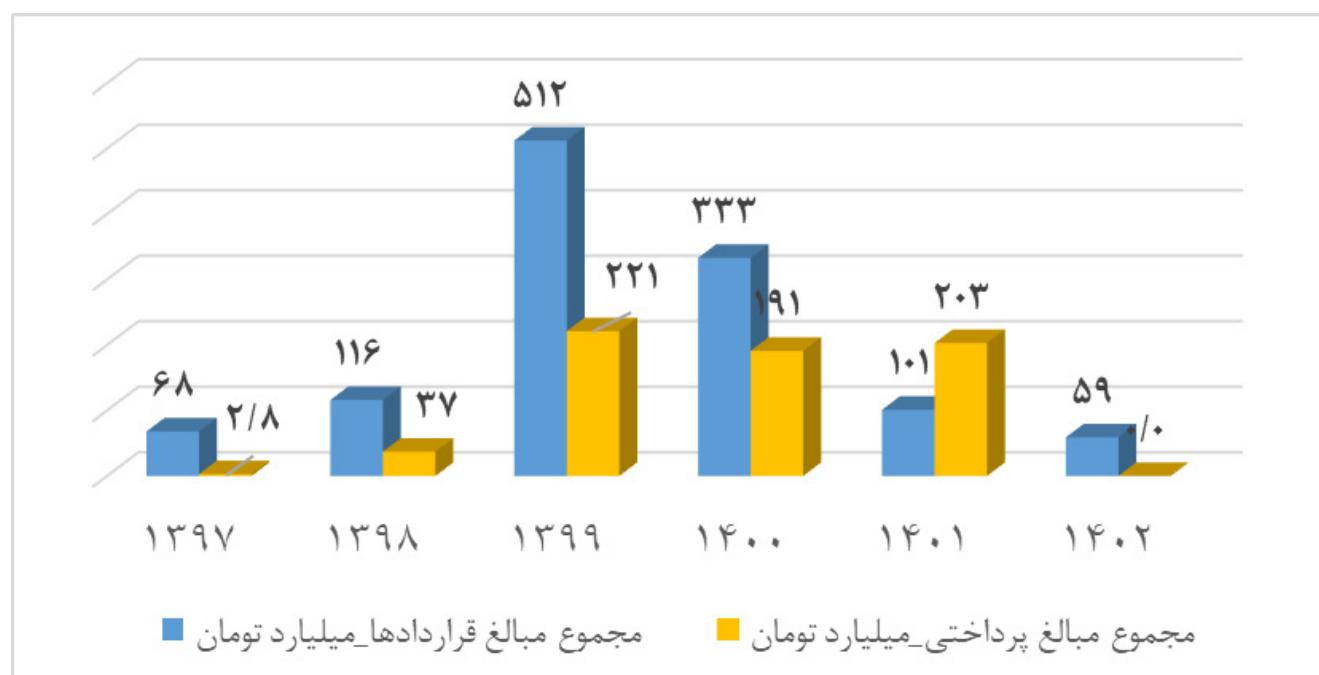
تبصره / بند	موضوع تبصره	عملکرد	اظهار نظر کارشناسی
تبصره (۹۹) بند (ج)	هزینه کرد یک درصد (۱٪) از اعتبارات هزینه‌ای تخصیص یافته به دستگاه‌های اجرایی (به استثنای فصول ۱، ۴ و ۶ و اعتبار نیروهای قراردادی) و امور پژوهشی و توسعه فناوری	در سال ۱۴۰۱ از کل اعتبارات این بند که بالغ بر ۳/۷ هزار میلیارد تومان بود تنها ۴۰۱ میلیارد تومان در حوزه پژوهش و فناوری به مصرف رسید و باقی مانده اعتبار به خزانه برگشت داده شده است. کل اعتبار این بند در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ با فرض تخصیص صد درصدی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی، حدود ۴/۴ هزار میلیارد تومان است.	پس از تصویب ماده (۵۶) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۹۳، حکم متناظر این ماده در قوانین بودجه سنواتی تکرار شد و از ابتدا تاکنون دارای عملکرد است. سازوکار اجرایی این بند به نحوی است که در پایان هر سال مالی پس از مشخص شدن میزان تخصیص اعتبارات دستگاه‌ها، یک درصد از این اعتبارات برآورد می‌شود و هر دستگاه اجرایی با تعریف پروژه‌های پژوهشی و ثبت آن در سامانه سمات (ذیل شورای عالی عتف) از این اعتبار استفاده می‌کند. بر همین اساس عملکرد سالانه این بند مربوط به سال قبل از آن است. با توجه به ضرورت ساماندهی طرح‌های ثبت شده سال گذشته در سامانه سمات، دستگاه‌های اجرایی در طی ۶ ماه اول سال نسبت به تعیین تکلیف طرح‌های سال قبل اقدام می‌کنند و دستگاه‌های اجرایی معمولاً در ۶ ماهه اول سال اقدام به تشکیل جلسات کارگروه و سپس شناسایی و انتخاب مجری حائز شرایط کرده و عمدتاً در سه ماهه چهارم نسبت به ثبت و دریافت شناسه رهگیری اقدام می‌نمایند. در خصوص این بند می‌توان به چالش‌های زیر اشاره کرد: - عدم انتقال اعتبار به سال بعد است، تا اینکه دستگاه‌های اجرایی بتوانند با تعریف پروژه‌هایی پژوهشی از آن استفاده کنند. - عدم برخورد شفاف دستگاه‌ها در خصوص نحوه شناسایی نیاز دستگاه و نحوه تعیین مجری پژوهش.
تبصره (۹۹) بند (د)	واریز حداقل شصت درصد (۶۰٪) از هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت مندرج در پیوست شماره (۳) به حساب صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری نزد خزانه داری کل کشور جهت مصرف در راستای حل مسائل و مشکلات همان شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از طریق توافقنامه آموزش عالی و پژوهشی	بر اساس پیوست ۳ قانون مذکور اعتبار تکلیفی مشمولین این بند در سال ۱۴۰۲ حدود ۶۵ میلیارد تومان بوده است که مطابق گزارش خزانه داری کل کشور در ۶ ماهه اول سال حدود ۴ میلیارد تومان توسط شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات مشمول به حساب موضوع این بند واریز شده است. همچنین تا تاریخ ۱۵ آذرماه سال جاری، ۴۱۰ اولویت پژوهش و فناوری توسط مشمولین در سامانه تقاضا و عرضه پژوهش و فناوری (سازج) به ثبت رسیده و تعداد ۹۶ پیشنهاد نیز توسط اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برای این اولویت‌ها ارسال شده است. در سال ۱۴۰۲ تعداد ۱۱ قرارداد مجموعاً به مبلغ ۵۹ میلیارد تومان منعقد شده و تعداد ۱۰۸ پیشنهاد نیز توسط شرکت‌های کارفرما تأیید شده است و مراحل انعقاد قرارداد آنها در دست پیگیری است. عملکرد کلی این بند در جدول (۲) و نمودار (۱) آورده شده است.	این بند که از قانون بودجه سال ۱۳۹۷ در قوانین بودجه سنواتی مداوم تکرار شده است، یکی از بندهای مهم در حمایت از پژوهش‌های مسئله محور است. یکی از چالش‌های این بند عدم انتقال منابع آن به سال بعد (به دلیل طولانی شدن فرایند پژوهش‌ها و عدم اتمام در پایان هر سال مالی) بود که با تصویب واریز وجوه به حساب صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری این مشکل رفع شد. اساسنامه صندوق مزبور پس از گذشت حدود ۲ سال در جلسه ۸۹۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۶/۰۸/۱۴۰۲ به تصویب رسید. همان‌طور که در جدول (۲) و نمودار (۱) مشخص است در سال ۱۴۰۲ تاکنون مبالغی به پژوهشگران پرداخت نشده است که دلیل عمده آن تأخیر در تصویب اساسنامه این صندوق بوده است.
تبصره (۹۹) بند (ا)	هزینه کرد حداقل پنج درصد (۵) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت علوم و بهداشت به استثنای فصول (۱، ۴ و ۶) در حوزه‌های فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید	به دلیل اینکه تماماً یا درصد بالایی از اعتبارات هزینه‌ای دانشگاه‌ها صرف فصول ۱ و ۶ می‌شود، عملاً اعتبارات قابل ملاحظه‌ای برای مصرف در «قالب فعالیت‌های فرهنگی، دینی، تربیتی و انقلابی دانشجویان و اساتید» باقی نمی‌ماند. با وجود این اغلب دانشگاه‌ها از محل‌های دیگر برای مصارف فوق هزینه نموده و دارای عملکرد بوده‌اند. برای نمونه دانشگاه‌های ایلام، یاسوج، فردوسی مشهد و شهید بهشتی به ترتیب ۱/۵ میلیارد تومان، ۷۵۵ میلیون تومان، ۳ میلیارد تومان و ۶/۴ میلیارد تومان در این حوزه‌ها هزینه کردند.	۱- ابهام حقوقی در خصوص این بند از این منظر که آیا شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی هم می‌شود یا صرفاً مربوط به وزارتین است. ۲- تصویب دیر هنگام آیین‌نامه اجرایی به دلیل ابهامات حقوقی. ۳- نبود ردیف جداگانه‌ای برای مصرف در فعالیت‌های موضوع بند فوق.

جدول ۲. عملکرد بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲ با موضوع واریز ۶۰ درصد اعتبارات هزینه‌آموز پژوهشی شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت (پیوست ۳ قانون بودجه) به حساب صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری

سال قرارداد	تعداد قراردادها	مجموع مبالغ قراردادها (میلیارد تومان)	مجموع مبالغ پرداختی (میلیارد تومان)
۱۳۹۷	۲۲۴	۶۸	۲/۸
۱۳۹۸	۳۴۴	۱۱۶	۳۷
۱۳۹۹	۶۵۵	۵۱۲	۲۲۱
۱۴۰۰	۵۰۴	۳۳۳	۱۹۱
۱۴۰۱	۱۱۲	۱۰۱	۲۰۳
۱۴۰۲	۱۱۰	۵۹	۰/۰

نمودار ۱. عملکرد بند «د» تبصره «۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۲

۱. پاسخ مکاتبه شماره ۱۱۳۸۳/۱۶۲۰۰/۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۲۱، مرکز با وزارتخانه علوم.

۴. نتیجه گیری

و کارمزد تسهیلات با اولویت تسهیلات مربوط به احداث و تکمیل خوابگاه‌های متاهلین موضوع بند «الف» تبصره «۹» به دلیل محدودیت اعتبارات صندوق‌های رفاه دانشجویان برای پرداخت یارانه سود و کارمزد تسهیلات است.

■ پرداخت مازاد هزینه تحصیلی دانشجویان تحت پوشش کمیته امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی کشور و ایثارگران و فرزندان آنها موضوع بند «ب» تبصره «۹» از محل این بند ممکن نبوده است. زیرا میزان اعتبارات صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم و بهداشت از محل این بند به ترتیب ۱/۸ میلیارد تومان و صفر بوده است.

■ مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور برای انجام طرح‌های پژوهشی خود نیاز به خرید و به‌روزرسانی تجهیزات پژوهشی دارند و در تأمین آنها دچار مشکل هستند. برای نمونه این مؤسسات از سال ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۱ نیاز به بالغ بر ۷۵ هزار میلیارد تومان اعتبارات مالی خارجی برای خرید و به‌روزرسانی تجهیزات پژوهشی داشته‌اند که تحقق نیافته است. از جمله دلایل عدم تحقق این بند می‌توان اول به ضعف در تعاملات بانکی بین‌المللی و دوم، عدم آشنایی دانشگاه‌ها و سایر مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی در طی مراحل و فرایند دریافت تسهیلات مالی بین‌المللی اشاره کرد.

■ بررسی وضعیت اعتبارات عمومی برخی از دانشگاه‌ها نشان می‌دهد بیش از ۹۰ درصد اعتبارات این دانشگاه‌ها صرف هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر نظیر حقوق و دستمزد می‌شود و امکان پرداختن به سایر برنامه‌ها و فعالیت را برای آنها دشوار کرده است. به نظر می‌رسد چنین وضعیتی بر اغلب مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور حاکم باشد. نتیجه این شرایط در دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی فرسودگی بناها و تأسیسات ساختمان‌های آموزشی و رفاهی کاهش فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و افت کیفیت و کمیت رفاهیات دانشجویی بوده است، به طوری که بالغ بر ۱/۵ میلیون مترمربع از زیربنای خوابگاه‌های دانشجویی نیاز به بازسازی دارند.

■ میزان اعتبارات هزینه‌های صندوق‌های رفاه دانشجویان وزارت علوم نشان می‌دهد این اعتبارات با برنامه‌ها، فعالیت‌ها و تکالیف قانونی پیش‌بینی شده برای این صندوق تناسب ندارد (سهم هر دانشجو ۳۶۵ هزار تومان)، برای مثال تنها حدود ۳ درصد از دانشجویان تحت پوشش این صندوق شانس دریافت وام شهریه دارند.

■ از جمله تکالیف صندوق‌های رفاه دانشجویی که عمل به آنها از عهده این صندوق‌ها خارج یا بسیار دشوار است، پرداخت یارانه سود

منابع و مأخذ

1. *Global Innovation Index 2023*. 2023 [cited 2023; Available from: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0011.html#rankings].

۲. قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶)، مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس.

۳. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱، مرکز پژوهش‌های مجلس.

۴. قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور، مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱.

گزیده سیاستی

بالغیر ۹۰ درصد اعتبارات عمومی مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی صرف هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر می‌شود و این امر باعث شده است برنامه‌های پژوهش، فناوری، فرهنگی و عمرانی با کمبود اعتبار مواجه شوند، نتیجه این شرایط فرسودگی بناها و تأسیسات ساختمانی، فرسودگی زیرساخت‌ها و تجهیزات پژوهشی، ضعف برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی و ضعف ارائه خدمات رفاهی دانشجویی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir